

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar

Betänkande SOU 2017:6 Se barnet!

Dnr Ju2017/01226/L2

Allmänna synpunkter

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar utredningens bedömning i vissa delar men drar på en rad punkter andra slutsatser än vad utredningen gör. Det innebär att Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker vissa förslag, avstyrker andra och även lämnar nya förslag.

Vi delar utredningens bedömning att fokus i processen behöver flyttas från föräldrarna och deras konfliktområden till barnet och barnets rättigheter och behov samt att barnets rätt att komma till tals och få information ytterligare behöver tydliggöras. Utredningen kommer med flera lovande förslag som Stiftelsen Allmänna Barnhuset välkomnar.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har under flera år drivit utvecklingsarbete med fokus på barn i vårdnadstvister. För närvarande pågår projektet "Samverkansteam - för föräldrar och barn i separation". Stiftelsen Allmänna Barnhuset har i samband med projekten träffat forskare, myndigheter, intresseorganisationer, brukarorganisationer och praktiker inom fältet. Syftet har varit att diskutera barns rättigheter och behov i vårdnadstvister och undersöka förbättringsmöjligheter. Utgångspunkten i utvecklingsarbetet har varit att nuvarande arbetsmetoder och handlägningsprocesser inte är anpassade eller tillräckligt effektiva för att möta föräldrars och barns behov. De leder inte heller till hållbara lösningar med barnets bästa i fokus. Mot bakgrund av våra erfarenheter ser vi inte att utredningen har lagt förslag som löser detta varvid vi anser att en ny utredning bör tillsättas och att regeringen fattar beslut om ytterligare åtgärder.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att utredningen hade behövt beakta forskning inom socialt arbete, sociologi och psykologi i högre utsträckning. Ett stort fokus läggs på resultaten från ett opublicerat forskningsprojekt av Annika Rejmer, medan publicerad forskning som berör fälten våld, genus och vårdnadstvister saknas. Utredningen har valt att, med några få utvalda undantag, undvika att redovisa forskning på området och det saknas en litteraturförteckning.

Utredningen konstaterar att utdragna konflikter mellan föräldrar påverkar barn negativt och kan utgöra en riskfaktor för barnets känslomässiga och sociala utveckling och en tvist i domstol kan många gånger innebära en långvarig känslomässig påfrestning för barn och föräldrar. Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar den uppfattningen, men ser det som viktigt att lägga till att utdragna konflikter innebär påfrestningar för barn oavsett om de pågår i domstol eller utanför. Ett ensidigt fokus att hålla konflikterna utanför domstol gagnar inte barn. Istället behöver resurser tillsättas för att stötta familjer till att kunna utöva ett fungerande separerat föräldraskap.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser inte att bedömningarna och förslagen angående barns rätt att komma till tals är tillräckligt långtgående för att kunna åtgärda de missförhållanden som finns idag. Vi ställer oss bakom det särskilda yttrandet av Anna Karin Hildingsson Boqvist i dess helhet. Särskilt viktigt är att

barnets delaktighet stärks och möjlighet till eget juridiskt ombud. Förslagen i utredningen behöver kompletteras med mer skarpa förslag som på allvar kan förändra barns situation till det bättre. En stor brist idag är att det saknas stöd och insatser för de barn som vill ha kontakt med en förälder men där föräldern avsäger sig kontakt med barnet eller på grund av egna svårigheter inte klarar av att genomföra ett umgänge.

Utredningen väcker frågan om en vårdnadstvist primärt är en juridisk konflikt eller om den istället är ett symptom på en problemfylld och krisartad livssituation. Utredningen konstaterar också att det i en stor andel av målen om vårdnad, boende och umgänge finns uppgifter om att barn direkt utsatts för eller upplevt våldsbrott i familjen. Den redogör för att det finns uppgifter om att hälften av barnen i vårdnadstvister har varit föremål för en orosanmälan och konstaterar att för barn som riskerar att fara illa finns det behov av ett ökat skydd. Trots det lämnar utredningen inte några förslag på hur det ska ske.

I utredningens egen undersökning om domar om vårdnad om barn blir de nuvarande bristerna påtagliga. Hela 71 procent av de granskade målen tog längre tid än ett år. Det kan jämföras med regeringens verksamhetsmål för tingsrätterna att 75 procent av tvistemålen ska avgöras på kortare tid än sju månader. I genomgången avgjordes enbart fyra av 139 mål (3 %) på kortare tid än sju månader.

I minst 35 procent av domarna fanns uppgifter om våld. I fem procent av de granskade domarna framgick att mamman och barnet/barnen hade skyddade personuppgifter vid tidpunkten för domen. I minst 40 procent av de granskade fallen hade föräldrarna tidigare tvistat om barnet i domstol. Stiftelsen Allmänna Barnhusets uppfattning är att utredningen inte tar dessa resultat på tillräckligt allvar i den analys som genomförts. Utredningen lägger inte heller förslag som kan åtgärda de brister som redovisas.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill därför lyfta tre grundläggande brister i analysen av materialet.

Missvisande begrepp

Utredningen refererar till ”påståenden” om övergrepp. Varför de valt att kalla uppgifter om vålds- eller sexualbrott mot barnet eller en annan familjemedlem för ”påståenden” är oklart. Valet av termen leder tankarna till att uppgifterna skulle vara obevisade eller ogrundade trots att det bland dem tycks finnas även uppgifter om våldsbrott där en förälder är dömd. Alla uppgifter om vålds- och sexualbrott redovisas inte, när utredningen bedömer att uppgifterna ingår i en ”bakgrundsbeskrivning” så räknas det inte in i undersökningen. Det innebär att det saknas en adekvat analys om hur ofta det finns bekräftade eller obekräftade uppgifter om våld i målen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att utredningens ordval är djupt bekymmersamt och riskerar att osynliggöra och bagatellisera det våld som barn utsätts för, oavsett om det handlar om fysiskt eller sexuell våld mot barn, omsorgssvikt eller psykiskt våld som att bevittna våld mot en närstående. Det saknas också genomgående ett genusperspektiv, vilket blir särskilt tydligt när det handlar om våld. Det samhällsproblem som mäns våld mot kvinnor och barn innebär osynliggörs även det, något som rimmar illa med regeringens jämställdhetspolitiska delmål att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Att förebygga mäns våld mot kvinnor, det vill säga att förhindra att våld över huvud taget uppstår eller upprepas, är den huvudsakliga utgångspunkten för regeringens nationella strategi för att bekämpa mäns våld mot kvinnor (Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid Skr. 2016/17:10). I strategin betonas att barn inte ska behandlas som bihang till en förälder eller en annan vårdnadshavare utan som rättighetsbärare och egna personer vars synpunkter på andras och egen utsatthet för våld kan sammanfalla

med, eller avvika ifrån, de synpunkter som vårdnadshavare, föräldrar, syskon och andra närstående ger uttryck för.

Utredningen behöver komplettera förståelseramen av familjer i vårdnadstvister med ett barnskyddsperspektiv

Utredningen redovisar kort skillnaden mellan intresse- och värdekonflikter och konstaterar att de flesta mål om vårdnad, boende och umgänge har inslag av bägge. Att mål om vårdnad, boende och umgänge handlar om konflikter mellan föräldrarna är ett möjligt synsätt och leder fram till särskilda lösningsförslag. Det handlar om förhandling, konfliktlösning, medling och kompromisser och föräldrar är i fokus. .

Ett annat synsätt, vid sidan av intresse- och värdekonflikter, som ger en mer djupgående bild, är att målen har sitt ursprung i olika former av sociala problem som gör att barn far illa. Föräldrar som driver processer om vårdnad boende och umgänge skiljer sig från andra föräldrar. Det är en socialt och ekonomiskt utsatt grupp (se bl.a. Rejmer 2003 och Rejmer et al 2017, under publicering). Ofta är även barnen utsatta för olika typer av våld eller sociala missförhållanden. Det är vanligare att det finns familjemedlemmar som har funktionsnedsättningar. Synsättet att målen har sitt ursprung i olika former av sociala problem leder också det fram till olika lösningsförslag. De handlar till exempel om att uppmärksamma och förebygga våld i familjen, psykisk sjukdom och missbruk hos föräldrar. De handlar också om att skydda barn. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det är en brist att målgruppen barn i vårdnadstvister inte är identifierad som en grupp barn som behöver skydd och stöd och behandlas därefter.

Ett sätt att kombinera de två synsätten är att säga att intressekonflikter ska hanteras som renodlade konflikter mellan två parter och att värdekonflikter behöver hanteras som sociala problem och situationer då barn far illa.

Stiftelsen Allmänna Barnhusets menar att utredningen har ett ensidigt fokus på konflikter mellan jämstarka och kompetenta föräldrar, och därmed en övertro på att åtgärder som information, förhandling och konfliktlösning ska leda till att de kommer överens. Veldig lite talar för att så är fallet annat än i en mindre del av de ärenden som går till domstol.

De svåraste vårdnadsmålen beaktas ej

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har under flera år drivit utvecklingsarbete med fokus på barn i vårdnadstvister. För närvarande pågår projektet "Samverkansteam - för föräldrar och barn i separation" i fem kommuner. Barnhuset har i samband med projekten träffat forskare, myndigheter, intresseorganisationer, brukarorganisationer och praktiker inom fältet rättsväsende, rättsmedicin, barn- och vuxenpsykiatri, familjerätt och sociala barnavården. Syftet har varit att diskutera barns rättigheter och behov i vårdnadstvister och undersöka vad som behöver göras för att förbättra deras situation.

I de dialogmöten som Stiftelsen Allmänna Barnhuset har genomfört har det blivit tydligt att det finns en vanmakt hos berörda parter kring handläggningen och situationen för barn och föräldrar i de allra svåraste vårdnadsmålen. Det finns också en samsyn över vad som utmärker de svåraste vårdnadsmålen. De utmärks av uppgifter om våld, sexuella övergrepp, psykisk ohälsa och missbruk. I denna grupp finns också familjerna med de värsta tänkbara följderna, såsom mord, suicid och utökad suicid. I dessa familjer har ofta otaliga försök till umgänge prövats utan framgång, barn kan flyttas från en förälder till den andre över en dag på grund av "umgängessabotage" utan att barnen får en chans att förstå eller att förbereda sig. Vårdnadstvisterna kan pågå i årtal och ibland under hela barnets uppväxt. Det innebär ett långvarigt

lidande för både barn och föräldrar som förorsakar psykisk ohälsa och traumatiska upplevelser på kort och lång sikt. Stiftelsen Allmänna Barnhuset har bistått utredningen med sammanställning av vad som framkommit vid möten (se bilaga 1). Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att utredningen helt och hållet saknar konstruktiva förslag till förbättringar för denna målgrupp.

Umgänge vid förekomst av våld behöver utredas ytterligare

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill se en djupare analys av situationen för våldsutsatta barn och umgänge med den våldsutövande föräldern. När en förälder varit våldsam mot barn, förälder eller annan familjemedlem är det extra viktigt att ta hänsyn till vad barnet vill, men också till att vardagen blir tillräckligt trygg för att rehabilitering och återhämtning ska ske. För ett barn som är traumatiserat kan ett alltför stort umgänge med den förälder som utsatt hen för våld vara så skrämmande att det äventyrar utvecklingen, även om inget nytt våld sker. Då krävs en paus i umgänget så att rehabilitering och återhämtning kan ske. Efter det behövs en ny bedömning, och kanske kan det då finnas bättre förutsättningar för att bygga upp en relation till föräldern. Men, rehabilitering behöver inte förändra förutsättningen för umgänge. En del barn fortsätter att ta avstånd från en förälder trots att symtom och rädsla klingar av. Det måste vara ett val som myndigheter respekterar.

När en förälder utövat allvarligt våld mot barn, förälder eller annan familjemedlem bör grundprincipen vara att inget umgänge ska utdömas. Det gäller även när en förälder dödat den andra. Det ska inte krävas att barnet aktivt ska motsätta sig umgänge. Det krävs väldigt mycket för att ett barn aktivt ska ta ställning mot en mycket våldsam och farlig förälders vilja, det är helt enkelt inte ett rimligt krav. I de situationerna är det rimligt att vända på det. Om ett barn uttrycker aktivt att han eller hon vill träffa en våldsam förälder behöver skälen till det utredas. Barn kan ibland vilja träffa en våldsam förälder för att hålla denna lugn, för att kontrollera hur andra familjemedlemmar har det eller för att de vet att föräldern kräver det. Då kan familjerätten och domstolen behöva sätta sig över barnets vilja och besluta om att umgänge ändå inte ska äga rum. Den våldsamma föräldern behöver i utredningen också visa att den är trygg.

Stiftelsen Allmänna Barnhusets bedömning är att umgängesstöd inte fungerar tillfredsställande i nuvarande form. Umgängesstöd används fortfarande som en vakt, trots att detta inte har stöd i lagstiftningen. De lagändringar som skett för att stärka barns rätt att få information och att komma till tals har inte fått genomslag. Vi vill därför se en noggrann genomlysning av hur umgängesstöd kan fås att fungera i den form det är tänkt.

Ny utredning föreslås

Stiftelsen Allmänna Barnhuset föreslår, med utgångspunkt från de brister som beskrivits ovan, att en ny utredning tillsätts skyndsamt. Den bör vara parlamentarisk och förankrad vid såväl socialdepartementet som justitiedepartementet. På så sätt kan frågor som rör familjers sociala utsatthet och de juridiska förutsättningarna för en rättssäker handläggning adresseras. Det ger förutsättningar för att de förändringar som den sociala barnvården genomgår, såsom översyn av socialtjänstlagen och förändringar av reglering av service- och biståndsbedömda insatser, ska kunna ge avtryck även för utsatta familjer i konflikt efter separation. Inom ramen för en ny utredning anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att barn och unga ska ges möjlighet att vara delaktiga och bli lyssnade på samt att det redovisas i utredningen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset föreslår att regeringen tillsätter en ny utredning med uppgift att:

- analysera varför vårdnadsmålen har ökat genom att beakta aktuell forskning inom området

- hitta former för hur barn kan få talerätt och undersöka hur barn kan få tillgång till ett eget juridiskt biträde samt att utreda hur domstolen behöver anpassas för att göra barns deltagande tryggt och barnvänligt
- utreda hur barnkunskapen i domstolarna kan höjas genom att domare som ansvarar för mål om vårdnad, boende och umgänge erhåller obligatorisk utbildning om särskilt utsatta barn och riskbedömningar
- hitta former för förstärkta utredningar där flera myndigheter och kompetenser samverkar när det finns uppgifter om att barn far illa. Det gäller till exempel när det finns uppgifter om att barn utsatts för våld (fysiskt våld, psykiskt våld, sexuellt våld eller omsorgssvikt)
- se över hur barn i skyddat boende och barn med skyddade personuppgifter ska skyddas i frågor om vårdnad och umgänge samt utreda om det bör införas regler om ansvarig socialnämnd för upplysningar, utredningar och verkställande av beslut om umgängesstöd när det förekommer skyddade personuppgifter
- utreda former för barns umgänge med föräldrar där det finns uppgifter om våld, övergrepp eller andra missförhållanden. I det ingår att se över bestämmelserna om i verkställighetsmål och umgängesstöd och hur barnets rätt att komma till tals och barnets rätt att få del av information kan stärkas
- utreda hur barn som vill ha kontakt med frånvarande föräldrar ska få stöd att få ett umgänge till stånd. Utgångspunkten bör vara att sådana stödmöjligheter bör finnas över hela landet
- utreda om domstolen ska ges möjlighet att utvärdera beslut och överenskommelser

Stiftelsen Allmänna Barnhuset förslår vidare att regeringen fattar beslut om:

- **Förstärkt information i befintliga kommunikationskanaler**
Information om handläggning i domstol respektive vilket stöd som samhället kan erbjuda, kan mer kostnadseffektivt förmedlas genom exempelvis informationskampanjer, information på webben genom att exempelvis utöka försäkringskassans hemsida www.separeradeforaldrar.se eller ytterligare bemanning i den råd- och stömlinje som de flesta kommuners familjerätter har.
- **En begränsad försöksverksamhet** där informationssamtal enligt den modell utredningen föreslår prövas och utvärderas.
- **Att en aktör får medel till lokala utvecklingsprojekt** med syfte att pröva och utvärdera stöd- och behandlingsinsatser till föräldrar och barn i tvister om vårdnad, boende och umgänge.
- **Ytterligare stöd till familjerättens handläggare** för att kunna göra risk-, skydds- och trygghetsbedömningar. Det bör innehålla fördjupad kunskap om såväl riskfaktorer som trygghetsfaktorer och innefatta stöd i hur man går tillväga för att göra bedömningarna.

6 Varför har vårdnadsmålen ökat?

Bedömning: Antalet tvister i domstol mellan föräldrar om vårdnad om barn har mellan åren 2006 och 2015 sannolikt ökat med 40–50 procent.

Bedömning: Ökningen beror på flera faktorer. 2006 års vårdnadsreform är sannolikt en förklaring. Brister i arbetet med att förebygga vårdnadstvister en annan. Ett mer jämställt föräldraskap och en ökad konfliktbenägenhet är exempel på andra troliga faktorer som påverkat målutvecklingen. Att det numera krävs prövningstillstånd i hovrätten och en ökad förekomst av mål där endast en av föräldrarna finns i Sverige är ytterligare exempel på sannolika förklaringar till målökningen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset välkomnar att orsakerna till ökningen av antalet vårdnad-, boende- och umgänges mål har börjat undersökas. Det är en central fråga vars svar ger förutsättningar för att fortsätta stärka det förebyggande arbetet och förbättra handläggningen inom socialtjänst och rättsväsendet, men analysen är ofullständig och behöver utvecklas.

Utredningen hänvisar till samtal med professionella i sin analys av vad ökningen av vårdnadsmål beror på och redovisar att familjerättssekreterare, domare och ombud upplever att ökningen av antalet vårdnadsmål där det finns uppgifter om våld har ökat. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att detta behöver utredas grundligt och systematiskt. Utredningen hade behövt beakta forskning inom socialt arbete, sociologi och psykologi i högre utsträckning för att kunna få en djupare och mer tillförlitlig analys.

8 Gemensam vårdnad, m.m.

8.4.1 En ny bestämmelse om föräldrarnas förmåga att ta gemensamt ansvar införs

Förslag: Vid bedömningen av om föräldrarna ska ha gemensam vårdnad eller om en av dem ska ha ensam vårdnad ska rätten fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att ta ett gemensamt ansvar i frågor om barnet.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget men ser ett antal risker att uppmärksamma lagstiftaren på. Vi delar utredningens bedömning om att fokuseringen på samarbetsförmåga i vissa fall kan fördjupa konflikter och motverka samförståndslösningar och stödjer därför förslaget att lyfta fram föräldrarnas gemensamma ansvar istället för samarbete. Den förändrade formuleringen har potential att flytta fokus från föräldrarnas relation till föräldraskapet. Men det kan föra med sig att föräldrar som har svårt att samarbeta kan få gemensam vårdnad. Barnet är beroende av att föräldrarna kommer överens i viktiga beslut och därför är det av yttersta vikt att det gemensamma ansvarstagandet konkretiseras och att konsekvenserna för barnet tydliggörs.

Utredningen beskriver att det separerade föräldraskapet ska kunna bedrivas med begränsad kontakt mellan föräldrarna i syfte att de slitsamma mötena mellan föräldrarna kan hållas nere. Vi ser dock en fara i att den nya formuleringen kan komma att leda till att parterna söker exempel på hur det gemensamma ansvaret går till i praktiken. Det kan leda till att en förälder söker upp den andre/a i syfte att samla exempel till målet, på ett sätt som inte gynnar barnet. Särskilt gäller detta familjer där det finns uppgifter om våld.

8.4.2 Domstolen ska kunna döma till gemensam vårdnad även om båda föräldrarna motsätter sig det

Förslag: Rätten får besluta om gemensam vårdnad även om båda föräldrar motsätter sig den vårdnadsformen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avstyrker förslaget.

I utredningen framgår att lagen ska kunna tillämpas om föräldrarna saknar någon ”närmare motivering” varför de motsätter sig gemensam vårdnad. Syftet med förslaget är en markering att barnets bästa ska vara avgörande och inte föräldrarnas inställning. Vi tror inte att det leder till barnets bästa att tvinga föräldrar till gemensam vårdnad. Vi menar att det i dessa fall behövs en grundlig utredning varför båda föräldrarna

motsätter sig gemensam vårdnad. Att båda föräldrarna motsäger sig gemensam vårdnad är en stark konfliktindikator.

Tolkning av ”närmare motivering” är alltför riskabel, den kan ge utrymme för domstolen att döma till gemensam vårdnad i ärenden där det finns inslag av våld, psykisk ohälsa, missbruk eller omsorgsbrist. Vi vet att det kan vara svårt för en förälder att berätta om sin oro och rädsla i dessa ärenden och därför finns en risk att viktig information inte kommer fram.

Vi anser inte att konsekvenserna av detta förslag är tillräckligt utrett och att det inte heller finns kunskap som stödjer förslaget.

9 Samförståndslösningar

Stiftelsen Allmänna Barnhuset saknar en fördjupad analys i utredningen om när samförståndslösningar inte kan anses vara det bästa för barnet. Nedan beskrivs de svårigheter Stiftelsen Allmänna Barnhuset ser som vi menar att utredningen behöver beakta i högre grad.

Stiftelsen Allmänna Barnhusets kontakter med praktiker visar att det är vanligt med överenskommelser som inte är bra för barnen. Det kan vara barn som får vara med om onödigt många separationer per dag för att möta föräldrarnas behov det kan handla om byteshandel eller att en förälder ger en annan förälder pengar för att nå en förlikning. Utredningen menar att ”om en samförståndslösning nås, är förutsättningarna för att lösningen ska hålla på sikt betydligt större än i andra fall (s 428)”. Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar inte den bedömningen. Att nå en förlikning är inte samma sak som att få en hållbar lösning.

Utredningen för fram att lagstiftningen har utformats så att föräldrar ska kunna komma överens. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att lagstiftningen idag inte är tillräckligt specifik kring hur överenskommelser ska komma till stånd. Maktobalans mellan föräldrar är till exempel inget som nämns.

Utredningen bortser i sitt resonemang om samförståndslösningar från forskning som visar att familjer i vårdnadstvist inte sällan är belastade familjer. Belastningar som kan innebära att en förälder är olämplig som vårdnads-, boende- och/eller umgängesförälder. I dessa fall handlar det inte om att föräldrar inte är överens utan att det behöver göras en bedömning utifrån barnets behov och risk att fara illa. Att i ett sådant mål arbeta för en samförståndslösning innebär att kräva att en förälder som agerar för att skydda sitt barn istället ska förhandla om detta skydd - vilket Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser är orimligt.

I rapporten om samarbetsamtal och Rejmers forskning (2003 och 2017, kommande) som utredningen hänvisar till påpekar att det är både föräldrar och barn är i psykisk obalans.

9.5.3 Informationssamtal med föräldrar i konflikt om barn

Förslag: Det införs ett krav på att föräldrar som huvudregel ska ha deltagit i informationssamtal innan de i domstol framställer ett tvistigt yrkande om vårdnad, boende eller umgänge.

9.5.4 Kommunerna ska ansvara för informationssamtalen

Förslag: Kommunerna ska, inom ramen för socialtjänstens verksamhet, ansvara för informationssamtalen och erbjuda föräldrar, där någon av dem överväger att inleda en tvist i domstol, att delta i ett sådant samtal. Socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört ansvarar för att informationssamtal ska hållas. Om betydande kostnader eller olägenheter skulle uppkomma för den som ska delta i samtalet genom att han eller hon måste infinna sig i barnets folkbokföringskommun, ansvarar även den kommun där någon av föräldrarna är folkbokförd för att sådana samtal kan hållas.

9.5.5 Vilken information ska lämnas?

Bedömning: Föräldrar bör vid informationssamtal få information om

- lagstiftning och praxis inom det familjerättsliga området,
- domstolsprocessen i mål om vårdnad, boende och umgänge,
- forskning om hur barnet kan påverkas av processen och konflikter mellan föräldrarna,
- möjligheter till samarbetsamtal
- möjligheten att få hjälp med att träffa avtal enligt 5 kap. 3 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:453),
- möjligheten till stöd och hjälp i annan form, och
- vilken sekretess som kommer att gälla för uppgifterna från samtalet

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avstyrker förslaget.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vänder sig emot att lansera en ännu oprövad och icke utvärderad metod i stor skala. Forskningsstöd saknas helt. Vi ser däremot stora behov av olika former av insatser för barn och föräldrar i målgruppen. Många gånger har föräldrar med allvarliga konflikter redan gått på samarbetsamtal eller fått andra stödinsatser innan de inleder en domstolsprocess. För den gruppen skulle ett informationssamtal inte göra någon skillnad alternativt skulle det ytterligare lägga en tyngd på föräldrar som upplever oro och rädsla gentemot den andre föräldern.

Det behövs också insatser som fokuserar på förändringsarbete. Utredningen konstaterar att det är vanligt att föräldrar eller barn har egna behov av stöd eller behandling och att det behövs en bättre helhetssyn på föräldrars och barns behov och en bättre samverkan mellan olika myndigheter och verksamheter, något som även utredningen om ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad SOU 2011:51 slog fast. Trots det går utredningen inte djupare in på möjliga lösningar med detta som utgångspunkt.

Många kommuner erbjuder föräldrar i konflikt att gå i en BIFF grupp (Barn i Föräldrars Fokus). Det är tre samtal i grupp som fokuserar på barnets bästa vid en separation. Andra förslag kan vara mer lösningsfokuserade såsom samtal av slaget ”ett samtal i taget” (som exempelvis Familjerådgivningen i Malmö använder sig av) eller andra typer av engångssamtal. Samtalsledaren kan lämna informationen och ägna samtalet åt förändringsarbete, stöd och hjälp. Genom att involvera en familjebehandlare i exempelvis konfliktfyllda överlämningsituationer kan man arbeta praktiskt med att lindra situationen för barnet. Child Inclusive Mediation, Child Focused Mediation, föräldraplan (Parenting Plan), No kids in the middle eller koordinator är fler exempel på insatser som visat lovande resultat, och det finns många fler. Att ge stöd i att få den separerade familjen att fungera praktiskt, med barnets behov och välmående i fokus är

något som efterfrågas. Samtliga förslag behöver prövas ytterligare och utvärderas innan de sprids över landet. I projekt "Samverkansteam" har det också visat sig att stöd från budget- och skuldrådgivare, elevhälsa, vårdcentraler och familjebehandling har varit hjälpsamt.

I utredningens förslag ingår att kommunen ska informera om "möjligheten till stöd och hjälp i annan form". Utredningen utgår ifrån att kommuner har tillgängliga stöd- och hjälpinsatser. I kontakt med familjerätter och kommuner hör Stiftelsen Allmänna Barnhuset tydligt att det finns en frustration hos föräldrar över att det inte finns mer stöd och hjälp att erbjuda familjer i konflikt efter separation.

Det stöd som kommuner tillhandahåller, erbjuds som en följd av att de ska erbjudas utifrån lagtext. Det är samarbetsamtal och familjerådgivning¹. Bägge insatserna är riktade till föräldrar och har inte utgångspunkt i barnets behov av stöd i samband med att föräldrarna är i konflikt. Samarbetsamtal förutsätter att båda föräldrarna tackar ja. Några kommuner erbjuder enskilt stöd men långt ifrån alla. Insatser för denna målgrupp, utöver samarbetsamtal och familjerådgivning är inte reglerat i lag och därför inte något som familjer kan räkna med finns. Inga insatser som riktas till barn i denna målgrupp finns det lagstöd för att kommuner ska erbjuda. Stiftelsen Allmänna Barnhusets erfarenheter visar att det är mycket olika vilka stödinsatser som kommunerna erbjuder, både för denna målgrupp eller i stort. Dessutom skiljer det sig huruvida stöd är tillgängligt som service eller om det krävs ett biståndsbeslut för att få tillgång till insatsen. Det är inom detta område som Stiftelsen Allmänna Barnhuset ser mest behov av utveckling för att familjer ska kunna få hjälpsamt stöd. Vi beklagar att utredningen inte lämnar förslag på hur kommunernas ska ges förutsättningar att kunna erbjuda stödinsatser till familjer i konflikt efter separation.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset föreslår att regeringen fattar beslut om:

- **Förstärkt information i befintliga kommunikationskanaler**
Information om handläggning i domstol respektive vilket stöd som samhället kan erbjuda, kan mer kostnadseffektivt förmedlas genom exempelvis informationskampanjer, information på webben genom att exempelvis utöka försäkringskassans hemsida www.separeradeforaldrar.se eller ytterligare bemanning i den råd- och stömlinje som de flesta kommuners familjerätter har.
- **En begränsad försöksverksamhet** där informationsamtal enligt den modell utredningen föreslår prövas och utvärderas.
- **Att en aktör får medel till lokala utvecklingsprojekt** med syfte att pröva och utvärdera stöd- och behandlingsinsatser till föräldrar och barn i tvister om vårdnad, boende och umgänge.

¹ 5 kap. 3 § SoL

Kommunen ska sörja för

1. att föräldrar kan erbjudas samtal under sakkunnig ledning i syfte att nå enighet i frågor som gäller vårdnad, boende, umgänge och frågor som gäller barnets försörjning (samarbetsamtal), och
2. att föräldrar får hjälp att träffa avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket föräldrabalken.

Kommunen ska sörja för att familjerådgivning genom kommunens försorg eller annars genom lämplig yrkesmässig rådgivare kan erbjudas dem som begär det..

Med familjerådgivning avses i denna lag en verksamhet som består i samtal med syfte att bearbeta samlevnadskonflikter i parförhållanden och familjer. Lag (2013:1000).

10 Medlare

10.7.2 En bestämmelse om kompetens- och lämplighetskrav för medlare ska införas

Förslag: En medlare ska ha relevant utbildning och yrkeserfarenhet och vara lämplig för uppdraget.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Särskilt viktigt är att utbildning och yrkeserfarenhet om våld, missbruk, psykisk ohälsa och hur detta påverkar föräldraförmågan beaktas.

10.7.3 Medlingsförfarandet ska omfattas av sekretess

Förslag: Sekretess utan skadeprövning ska gälla hos domstol för uppgift som en part har lämnat till en medlare vid medling i ett mål där medlare utsetts enligt 6 kap. 18 a § föräldrabalken, om parten har gjort förbehåll om det.

Den tystnadsplikt som följer av den föreslagna sekretessbestämmelsen ska ha företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

10.7.5 Barnets rätt till information och rätt att komma till tals stärks

Förslag: En medlare ska se till att barnet får relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter eller inställning i frågor som rör barnet. Om barnet inte framför sina synpunkter, ska hans eller hennes åsikter eller inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Rätten att komma till tals ska inte vara beroende av vårdnadshavarnas inställning i frågan.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

11. Barnets bästa och barnets rätt att komma till tals

11.3.3 Barnets bästa tydliggörs

Förslag: Betydelsen av barnets bästa ska komma till klarare uttryck i lagtexten. Barnets bästa ska vara avgörande inte enbart för alla beslut utan också för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Förslag: Vid bedömningen av barnets bästa ska det fästas avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov före den egna konflikten.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

11.8.1-11.8.4 Slutsatser av kartläggning och utvärdering av barnets rätt att komma till tals

Bedömning: Barns åsikter framgår i större utsträckning av domar i dag än de gjorde vid 2002 års vårdnadskommittés genomgång. Barns åsikter framgår i högre grad av utredningar än av domar. Det är dock fortfarande vanligt att barns åsikter – och hur de beaktats vid bedömningen av barnets bästa – inte framgår av utredningar och av domar. Störst är bristerna gällande yngre barn.

Det är, liksom vid 2002 års vårdnadskommittés genomgång, ovanligt att en vårdnadshavare hindrar att ett barn hörs i en vårdnadsutredning och det är ovanligt att ett barn hörs under en huvudförhandling.

Bedömning: Barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter och få dem beaktade vid bedömningen av barnets bästa behöver tydliggöras.

Bedömning: Det finns behov av en tydlig reglering av barnets rätt att få information i frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Bedömning: Socialnämnder och domstolar behöver redovisa barns åsikter och hur de beaktas vid bedömningen av barnets bästa i större utsträckning än som görs i dag.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser inte att bedömningarna och förslagen är tillräckligt långtgående för att kunna åtgärda de missförhållanden som finns idag. Utredningen konstaterar att det fortfarande är vanligt att barns åsikter – och hur de beaktats vid bedömningen av barnets bästa – inte framgår av utredningar och av domar. Störst är bristerna gällande yngre barn. Vi ställer oss bakom det särskilda yttrandet av Anna Karin Hildingsson Boqvist i dess helhet.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att utredningens förslag behöver kompletteras med mer skarpa förslag som på allvar kan förändra barns situation till det bättre vilket bör ingå i en ny utredning.

11.8.5 Barnets rätt att få sina åsikter beaktade vid bedömningen av barnets bästa tydliggörs

Förslag: Vid bedömningen av barnets bästa ska barnets åsikter och inställning tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter och få information stärks

Förslag: En ny bestämmelse om barnets rätt att komma till tals och få information i frågor om vårdnad, boende och umgänge införs i föräldrabalken.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter inom ramen för en utredning stärks

Förslag: Utgångspunkten ska vara att den som utför utredningen ska höra barnet och redovisa barnets åsikter eller inställning för rätten.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Barnets rätt att komma till tals inom ramen för snabbupplysning stärks

Förslag: Det ska komma till klarare uttryck att barnet som regel ska höras innan socialnämnden lämnar upplysningar till rätten inför ett interimistiskt beslut.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Barnets ska ha rätt att komma till tals oavsett föräldrars inställning

Förslag: Det införs en bestämmelse om att barn ska ha rätt att uttrycka sina åsikter och sin inställning i frågor om vårdnad, boende och umgänge vid samtal med företrädare för socialnämnden även om vårdnadshavarna motsätter sig detta.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

11.8.6 Andra tänkbara möjligheter att stärka barnperspektivet

Bedömning: Barnet bör inte få talerätt.

Bedömning: Det bör för närvarande inte införas en möjlighet för domstolen att utse ett juridiskt biträde för barnet i mål om vårdnad, boende eller umgänge.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar inte bedömningen. Vi ställer oss bakom det som framförs i det särskilda yttrandet av Anna Karin Hildingsson Boqvist vad gäller juridiskt biträde. Det behöver finnas en möjlighet att barn får tillgång till ett eget juridiskt biträde i svåra tvister om vårdnad, boende och umgänge. Det handlar till exempel om

- Barn som upplever att de inte blir lyssnade till
- När barn är rädda för den ene eller bägge föräldrarna
- Barn som man upplever att de "tvingas" välja mellan föräldrarna
- När det finns uppgifter om våld eller övergrepp mot barnet eller andra familjemedlemmar

Bör barn höras vid en huvudförhandling i större utsträckning än idag?

Bedömning: Barn ska även fortsättningsvis endast i undantagsfall höras vid en huvudförhandling.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar inte utredningens bedömning. Idag tycks formuleringen att barn endast i undantagsfall ska höras i domstol tolkas som att de aldrig ska göra det.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det behöver finnas större möjligheter än idag att låta barn medverka i huvudförhandling för att:

- barn litar inte alltid på att familjerätten redovisar vad de sagt på ett korrekt sätt.
- barn som vill ha möjlighet att själva berätta för rätten hur de ser på sin situation och vad de vill ha för lösningar.
- det kan ha betydelse för barnets delaktighet och möjlighet till förståelse av familjens situation.

Det finns behov av utbildning och erfarenhetsutbyte

Bedömning: Familjerättssekreterare och domare behöver ökade kunskaper om barns rätt att komma till tals. Det behövs även ett ökat erfarenhetsutbyte om hur barn kan synliggöras på ett bättre sätt än idag.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar bedömningen med tillägget att barnkunskapen i domstolarna behöver höjas genom att domare som ansvarar för mål om vårdnad, boende och umgänge erhåller obligatorisk utbildning om särskilt utsatta barn.

Familjerätten och domstolen behöver en ökad samsyn vad gäller familjer i vårdnadstvist. För att uppnå detta föreslås gemensamma utbildningar och gemensamma instrument. DOORS, som nu prövas i fem kommuner inom ramen för Stiftelsen Allmänna Barnhusets utvecklingsprojekt "Samverkansteam" kan utgöra ett bra exempel på ett gemensamt instrument. Den gemensamma kunskapsbasen bör innefatta grundläggande kunskaper om våld, psykisk ohälsa och missbruk med fokus på hur det påverkar barn.

Uppdrag till myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Förslag: Regeringen ska ge Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd i uppdrag att ta fram en vägledning för hur uppföljningsskyldigheten enligt 5 kap. 1 § åttonde strecksatsen socialtjänstlagen (2001:453) ska fullgöras.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

12 Risken för att barnet far illa

12.5.1 Riskbedömningar är ett utvecklingsområde

Bedömning: Särskilt socialnämnden men även tingsrätten gör riskbedömningar i större utsträckning än tidigare. Framför allt i domskälen bör dock riskbedömningar dokumenteras i ännu större utsträckning. Det finns behov av att höja riskbedömningarnas kvalitet.

Bedömning: Det saknas behov av att justera regelverket i syfte att tydliggöra och precisera riskbedömningarnas roll och betydelse. Ett handläggningsstöd för riskbedömningar i utredningar om vårdnad, boende och umgänge är efterfrågat och det finns ett tydligt behov av ett sådant stöd. Utredningen ställer sig positiv till det uppdrag som lämnats från regeringen till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd om att ta fram ett sådant handläggningsstöd.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar inte bedömningen att det saknas behov av att justera regelverket.

Utredningen bedömer att vårdnadsutredningen i relevanta mål i cirka 9 fall av 10 i vart fall delvis innehåller en dokumenterad riskbedömning. De bedömer vidare att tingsrätterna i cirka två tredjedelar av relevanta mål delvis redovisar en riskbedömning i domen. När det gäller uppgifter om våld eller hot mot barnet eller våld mot den andra föräldern gjorde tingsrätten enligt utredningen en riskbedömning i tre fjärdedelar av de mål där någon form av övergrepp åberopades. Utredningen ger också exempel på hur tingsrätten även när den ena föräldern var dömd för brott mot den andra inte gjorde någon egentlig riskbedömning av vad detta kan innebära för barnet, eller att ett pågående brottmål mot en förälder för brott riktat mot barnet inte ansetts utgöra hinder mot att denne förblir vårdnadshavare och har umgänge med barnet. Oavsett om det skett en förbättring mot tidigare eller inte, så är det inte acceptabelt att så många mål genomförs utan att en riskbedömning görs. Konflikten i sig utgör idag ingen egen riskfaktor i bedömningen något vi bedömer att det borde vara.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det är helt oacceptabelt att barn mot sin vilja tvingas att träffa en förälder som utsatt dem för våld, övergrepp eller annan kränkande behandling (se även särskilt yttrande från Anna-Karin Hilding Boqvist). Barns upplevelser måste vägas in i riskbedömningar, om ett barn är rädd för en förälder eller tar avstånd från en förälder är det ett allvarligt tecken på risk som måste tas på allvar. Om barnet dessutom utsatts för våld av föräldern är det inte acceptabelt att mot barnets vilja döms till umgänge med en förälder som de utsatts för övergrepp eller annan kränkande behandling från, utan att hänsyn tagits till deras upplevelser eller åsikter. Barn blir idag ifrågasatta och deras åsikter förminskas eller bortses helt ifrån.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att domstolen bör pröva en annan process för de allra svåraste vårdnadsmålen än den som är idag. Juridiken är bara en liten del i dessa ärenden. Pröva multiprofessionella team i svåra vårdnadstvister med en samordnad utredningsprocess. Myndigheter behöver agera snabbt, samordna utredning och insats samt ha tydliga roller och mandat. I en förstärkt utredning ska man kunna ta in dokumentation från andra myndigheter och andra vuxna i barnets närhet än bara den närmaste familjen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset nås kontinuerligt av att domstolar och familjerätter har mycket olika bilder av hur risken för att barnet far illa, ser ut. Vi ser ett stort behov av ökad samsyn och transparens mellan socialtjänstens riskbedömningar och tingsrättens riskbedömningar. Vi hör också om behov av att domstolen tar familjerättens bedömningar på allvar. Vi delar inte utredningens bedömning att tingsrätten har tillräcklig kompetens inom detta område, se vidare under punkten 15.9.5.

Som tidigare nämnts prövas inom projekt "Samverkansteam" ett frågeformulär DOORS. Det har komponenter som bedömer risker för familjer i separation.

13 Allvarligt våld i familjen – överflyttning av vårdnad

13.8.4 Hur kan en snabbare vårdnadsöverflyttning åstadkommas?

Förslag: När det är aktuellt med en vårdnadsöverflyttning på grund av allvarligt våld i familjen bör domstolen, i avvaktan på att en särskilt förordnad vårdnadshavare utses, tillfälligt kunna flytta över vårdnaden om barnet till någon annan person.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

13.8.5 Domstolen ska i vissa undantagsfall kunna flytta över vårdnaden till en tillfällig vårdnadshavare

Förslag: Om det finns skäl att utse en särskilt förordnad vårdnadshavare för ett barn men de praktiska förutsättningarna för ett sådant förordnande för tillfället saknas och den faktiska vården om barnet är tillgodosedd får domstolen, om det finns särskilda skäl, flytta över vårdnaden om ett barn till en tillfällig vårdnadshavare.

Till tillfällig vårdnadshavare får en advokat, en biträdande jurist på advokatbyrå eller någon annan utses. Endast den får utses som på grund av sina kunskaper och erfarenheter samt personliga egenskaper är särskilt lämplig för uppdraget.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

13.8.6. Vilket ansvar har en tillfällig vårdnadshavare?

Förslag: En förutsättning för att en tillfällig vårdnadshavare ska kunna utses är att den faktiska vården om barnet är tillgodosedd. I övrigt har en tillfällig vårdnadshavare samma ansvar för barnet som en annan vårdnadshavare.

Även en tillfällig vårdnadshavare har ansvar för att barnets behov av umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med så långt möjligt tillgodoses.

En tillfällig vårdnadshavare är normalt också barnets förmyndare.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

13.8.7. Vilken rätt till ersättning har en tillfällig vårdnadshavare?

Förslag: En tillfällig vårdnadshavare ska ha rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande.

Beslut om arvode och ersättning för utgifter fattas av överförmyndaren.

Arvodet och ersättning för utgifter ska betalas av kommunen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

13.8.8. När och hur upphör ett uppdrag som tillfällig vårdnadshavare?

Förslag: Om en tillfällig vårdnadshavare har utsetts för ett barn, ska socialnämnden verka för att en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare i stället utses för barnet. När förutsättningar för ett sådant förordnande finns ska rätten, på talan av socialnämnden, flytta över vårdnaden från den tillfälliga vårdnadshavaren till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare. Vid handläggningen av denna fråga ska barnets förälder eller föräldrar ges tillfälle att yttra sig.

Ett uppdrag som tillfällig vårdnadshavare upphör i övrigt under samma förutsättningar som ett uppdrag som särskilt förordnad vårdnadshavare.

Om en tillfällig vårdnadshavare entledigas eller dör, ska rätten efter ansökan av socialnämnden utse en annan person att vara tillfällig vårdnadshavare.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

13.8.9 Följdändringar

Förslag: En faderskapsbekräftelse ska kunna godkännas av en tillfällig vårdnadshavare för barnet. En tillfällig vårdnadshavare ska få föra barnets talan om fastställelse av faderskap eller föräldraskap.

En tillfällig vårdnadshavare ska kunna lämna samtycke till adoption av barnet.

Socialnämnden ska få lägga ner en påbörjad utredning om faderskapet, om det har lämnats ett samtycke av en tillfällig vårdnadshavare till adoption av barnet.

När en dom eller beslut om att vårdnaden flyttas till en tillfällig vårdnadshavare har vunnit laga kraft ska ett meddelande sändas till överförmyndaren.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

14 Barn och föräldrar med skyddade personuppgifter

14.6.1 Finns behov av särskilda forumregler?

Förslag: Om uppgift om var barnet är folkbokfört är sekretessbelagd tas frågor om vårdnad, boende eller umgänge och verkställighet också upp av rätten i den ort där någon av parterna har sin hemvist.

Även Stockholms tingsrätt är behörig domstol i sådana mål och ärenden när uppgifter om var barnet och båda parterna är folkbokförd är sekretessbelagda.

Om uppgift om var svaranden är folkbokförd är sekretessbelagd, är även rätten i den ort där käranden har sin hemvist behörig domstol i underhållsmål. Om uppgifter om var båda parterna är folkbokförda är sekretessbelagda, är också Stockholms tingsrätt behörig domstol. I äktenskapsmål är Stockholms tingsrätt även behörig domstol om bara en av makarna har hemvist här i landet och om uppgift om var den maken är folkbokförd är sekretessbelagd eller om uppgifter om var båda makarna är folkbokförda är sekretessbelagda.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

14.6.3 Särskilda regler om vilken socialnämnd som kan väcka talan om barnet har skyddade personuppgifter

Förslag: Om någon åtgärd behöver vidtas i fråga om vårdnad, umgänge eller förmynderskap för ett barn som har skyddade personuppgifter, får även socialnämnden i den kommun där barnet närmast dessförinnan var folkbokfört göra en framställning eller ansökan hos domstol.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

14.6.4 Ytterligare vägledning när det gäller mål med skyddade personuppgifter

Förslag: Regeringen ska ge Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) i uppdrag att ta fram vägledning för hur arbetet med upplysningar och utredningar om vårdnad, boende eller umgänge bör bedrivas när barnet eller en förälder har skyddade personuppgifter.

Regeringen ska ge Domstolsverket i uppdrag att ta fram en mall till vägledning som domstolarna kan använda vid den praktiska hanteringen av mål och ärenden om vårdnad, boende och umgänge där det förekommer skyddade personuppgifter.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

14.7 Behörig kommun vid skyddade personuppgifter när det gäller informationssamtal och prövningen av om ett avtal om vårdnad, boende eller umgänge kan godkännas

Förslag: Den kommun där barnet är folkbokfört ska se till att informationssamtal som avses i 5 kap. 3 a § socialtjänstlagen (2001:453) kan hållas. Om uppgift om var barnet är folkbokfört är sekretessbelagd ansvarar även den kommun där någon av föräldrarna är folkbokförd för att sådana samtal kan hållas.

Om uppgifter om var barnet och båda föräldrarna är folkbokförda är sekretessbelagda, kan en förälder begära ett informationssamtal i valfri kommun.

Om uppgift om var barnet är folkbokfört är sekretessbelagd har även socialnämnden i den kommun där någon av föräldrarna är folkbokförd behörighet att pröva om ett mellan föräldrarna träffat avtal om vårdnad, boende eller umgänge ska godkännas.

Om även uppgifter om var båda föräldrarna är folkbokförda är sekretessbelagda har socialnämnden i samtliga kommuner en sådan behörighet.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avstyrker förslaget om informationssamtal i sin helhet, se vidare synpunkter under kapitel 9.

15 Handläggningen av mål om vårdnad, boende och umgänge

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser inte att frågorna är tillräckligt utredda. Vi upplever att det idag finns stora brister i handläggningen av dessa mål. Stiftelsen Allmänna Barnhuset efterlyser förslag som leder till nödvändiga förbättringar.

15.3.3 Överväganden och förslag om intermistiska beslut

Förslag: Det ska tydliggöras att ett interimistiskt beslut om vårdnad endast ska meddelas i undantagsfall. För att domstolen ska meddela ett sådant beslut ska det krävas särskilda skäl.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avstyrker förslaget. För att öka förutsättningarna för att familjer prövar fram hållbara lösningar kan interimistiska beslut vara en hjälpsam väg. Det fungerar som ett sätt att följa upp hur lösningen blir för barnet innan ett slutligt beslut tas. Utredningen lyfter fram svårigheten att samtidigt som man ska hitta långsiktiga och hållbara lösningar rätten krav på sig att avgöra ett mål så snabbt som möjligt. Vi ser inte förslaget att minska de interimistiska besluten som en väg som för med sig en förbättring i handläggningen utifrån barnets bästa.

15.4.9 En utredning ska vara slutförd inom fyra månader

Förslag: Det införs en bestämmelse som innebär att en utredning om vårdnad, boende och umgänge, enligt huvudregeln, ska vara slutförd senast inom fyra månader.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget, med beaktande av ovan resonemang. Det kan finnas skäl till att processen bör ta en del tid i anspråk. Vi stödjer att en plan för handläggningen bör inrättas vid domstolen och att tiden mellan att utredningen från socialnämnden inkommit till huvudförhandling bör vara kort.

Utredningen är dels en process, dels en skriven text. För att få en god kvalitet på den skrivna utredningen krävs ofta en djupgående utredning. Att få bra kvalitet på utredningsprocessen innebär ofta mer tid framförallt med barnet, att kunna stötta barnet genom hela processen och följa upp hur det blir för barnet.

15.5.6 Sekretessbrytande bestämmelser bör införas för vissa andra uppgifter

Förslag: Sekretessbrytande bestämmelser införas för socialnämnd beträffande inhämtande av uppgifter från annan socialnämnd vid upplysningar och snabbupplysningar.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

15.8.6 Det behövs en kompletterande bestämmelse om fördelning av rättegångskostnader i vissa fall

Förslag: En ny bestämmelse om fördelningen av rättegångskostnader ska införas. Bestämmelsen ska göra det möjligt att, om det finns särskilda skäl, fördela rättegångskostnaderna mellan parterna efter vad som är skäligt.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avstyrker förslaget. Avslag om rättshjälp kan endast göra skillnad i de mål där föräldern inte har någon större inkomst. Det kan resultera i ett snedvridet system där de med mindre inkomst inte har samma möjlighet att driva en tvist som de med större inkomst. Andra sätt att komma åt detta problem kan exempelvis vara att förhandsbedömningar görs genom att man granskar och går igenom tidigare dom och nya yrkanden.

15.9.5 Överväganden och förslag i frågor om kunskap och kompetens

Bedömning: Vid handläggning av frågor om vårdnad, boende och umgänge är det viktigt med utbildning och kompetensutveckling.

Särskilda behörighetskrav för domare att handlägga mål om vårdnad, boende och umgänge bör dock inte införas. Det bör även fortsättningsvis vara upp till varje domstol att avgöra hur organisationen närmare ska vara utformad.

Förslag: Regeringen ska ge Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd i uppdrag att kartlägga hur behovet av utbildningsinsatser föräldraskapsstöd i uppdrag att kartlägga hur behovet av utbildningsinsatser för familjerättssekreterare närmare ser ut.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Vi anser att det dessutom behövs fler utbildningsinsatser.

Såsom utredningen påpekar har domare i regel inte särskilda kunskaper om barns behov. Domstolsakademins utbud ger baskunskaperna. Det skiftar vilken kompetens och intresse domaren har av att arbeta med vårdnadsmål. I utredningen framgår att domare uppger att det är en alltför betungade uppgift att bara arbeta med dessa mål. Vårdnadsmålen har också låg status. Beslut i vårdnadsmål kan vara livsavgörande för ett barns trygghet under uppväxten. Det får inte äventyras av brist på kompetens och intresse.

Domstol och familjerätt behöver konkret vägledning hur riskbedömningen ska göras och hur man omsätter den till barnets bästa. De behöver grundläggande kunskaper om våld, psykisk ohälsa och missbruk med fokus på hur det påverkar barn. Vidare behöver de kunskap kring hur bedömningar av en individs våldsbenägenhet ska omsättas till barnets bästa. Riskbedömningen ska utgå från barnets perspektiv. I tillägg till riskbedömning ser vi också behov av att det görs skyddsbedömningar i allvarliga ärenden.

Därutöver anser vi att familjerättens handläggare behöver ytterligare stöd för att kunna göra risk-, skydds- och trygghetsbedömningar. Det bör innehålla fördjupad kunskap om såväl riskfaktorer som trygghetsfaktorer och innefatta stöd i hur man går tillväga för att göra bedömningarna. Fokus behöver ligga på hur riskfaktorerna påverkar barn och hur de påverkar varje förälders föräldraskap. Barnets röst behöver synliggöras i riskbedömningen. Det är viktigt att barnets trygghet beaktas.

17 Konsekvenser av våra förslag

17.2 Konsekvenser för barn

Bedömning: Våra förslag stärker både barnperspektivet och barnrättsperspektivet i frågor om vårdnad, boende och umgänge bl.a. genom att

- färre konflikter om barn kommer att avgöras i domstol,
- ökat fokus läggs på barnet,
- rätten att komma till tals och rätten till information förstärks och tydliggörs, och
- • ökad trygghet skapas för barn.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar inte helt utredningens bedömning även om vi tillstyrker flera förslag så behöver barnets delaktighet och barnets trygghet utveckla i en ny utredning, se vidare under kapitel 9.

Bedömning: Förslaget om att införa informationssamtal kommer sannolikt i sig inte att medföra ökade kostnader för kommunerna.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar inte bedömningen. Att uppdra att kommunerna ska ha informationssamtal med föräldrar som stämmer i tingsrätt, är en ny arbetsuppgift. Det innebär att medarbetarnas tid kommer att behöva läggas på detta. Stiftelsen Allmänna Barnhuset ser inte att den nya uppgiften skulle föra med sig att andra uppdrag skulle minska i motsvarande omfattning, såsom redogjort för i detta remissvar.

Den sociala barnvården är under stor press och beskrivs inte sällan som i kris. Familjerätten är en del av den sociala barnvården. Därför är det nödvändigt att nya medel tillförs om man ålägger socialtjänsten en ny arbetsuppgift i enlighet med förslaget. Dock anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att en prövning bör göras i mindre skala och utvärderas.

Föredragande i ärendet har varit Marianne Gabriellson, Ylva Söderlind Göthner och Åsa Landberg.

Anne Marie Brodén
ordförande
Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Cecilia Sjölander
generalsekreterare
Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Bilaga 1. Sammanställning av vad som kännetecknar de allra svåraste vårdnadstvisterna, utifrån vad som framkommit i Stiftelsen Allmänna Barnhusets dialogmöten

Barnen

- Barn som inte blir lyssnade till
- När barn är rädda för den ene föräldern
- Barn som man upplever att de "tvingas" välja mellan föräldrarna
- När det finns en dom om våld och barn som är rädda.

Föräldrarna

- När det finns allvarigare psykisk ohälsa/missbruk
- Förälder som har svårt att se sitt barns behov och svårigheter att se att barnet har behov av den andre föräldern
- Föräldraperspektiv blir överordnat barnperspektivet
- Brister i föräldrarnas reflektionsförmåga och misstro om den andres föräldraförmåga.
- Föräldrar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och personlighetsstörningar
- Allvarlig konflikt mellan föräldrarna, kränkningar och svek
- Upprepade lögner och anklagelser mellan föräldrarna där ord står mot ord
- Tydlig maktobalans mellan föräldrarna
- När man upplever att någon eller båda föräldrarna har en okänd agenda
- Krisförlopp hos någon eller båda föräldrarna som inte följer ett normalförlopp utan man fastnar i krisen

Våldsutsatta barn och föräldrar

- När det finns fällande domar om hot/våld/övergrepp
- När det finns uppgifter eller misstankar om hot/förtäckta hot, våld som är svårt att bedöma.
- Föräldrar och barn med skyddade personuppgifter

Myndigheters handläggning/utredning

- När processen blir utdragen i tid
- Statiska tillstånd där ingenting förändras trots myndigheters beslut och domar
- Nya mål uppstår och tidigare överenskommelser ger grogrund för nya konflikter.
- Återkommande utredningar på olika håll, motsägelsefulla utredningar och brister i samordning